

JEUGD IN IDEOLOGISCH STORMWEER

Ideologie of het geloof in een bepaalde 'zaak' kan mensen bevreemden, maar ook vernietigen – zeker in tijden van crisis of oorlog. Dat leert ons de bijdrage van Winne Goby in dit nummer over het pijnlijke verleden van de Limburgse familie Lanoot. Los van de vraag naar schuld en verantwoordelijkheid lezen we hoe een zoon en een vader te gronde gaan ten gevolge van hun ideologie. De ene wordt – nauwelijks achttien jaar oud – vermoord door het verzet, de andere belandt na de oorlog wegens zijn rol in de collaboratie voor het vuurpeloton. Roeland, de zoon, moet enorm opgeslorpt geweest zijn door zijn geloof in het nationaalsocialisme dat hij op een *'Heimabend'* van de Hitlerjugend (HJ) in april 1943 de 'trouw van de Vlaamse jeugd aan Adolf Hitler' uitsprak. De Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen, waarvan hij zelf een actief lid was, stelde qua ledenaantal niet zoveel voor.

In Duitsland was dat wel even anders. Het land was socio-economisch en confessioneel toch meer verscheiden dan het toen nog eerder overwegend landelijk-katholieke Vlaanderen. Het fenomeen van de jeugdbeweging kon er bogen op een sterkere historische traditie zoals die van de *'Wandervogel'* met haar romantisch geïnspireerde volks- en natuurverbondenheid. 'Jeugd' was er vaak synoniem met rebellie, zoals in het Duitse keizerrijk waar de 'generatie van de zonen' zich afzette tegen die van de 'vaders'. De Hitlerjugend heeft van bij haar oprichting in 1926 ook ingespeeld op dat rebelleren tegen de conventies van de burgerlijke wereld. Eenmaal dat ze de 'staatsjeugdbeweging' van het Derde Rijk was geworden, streefde ze ernaar alle jonge mensen tussen 10 en 18 jaar oud te bereiken en in dienst te stellen van de als heilig vereerde natie. Het lidmaatschap in haar verschillende afdelingen (Jungvolk, Hitlerjugend, Bund Deutscher Mädel) was dan ook verplicht vanaf december 1936. Haar toenmalige werkingskracht berustte ook op het principe *'Jugend wird durch Jugend geführt'*, vrij vertaald: het waren jonge mensen die hun leeftijdsgenoten leidden.

De 'Wandervogel' (begin 20ste eeuw).
[Wikimedia Commons]

De totalitair te noemen greep van het nationaalsocialistische regime op de Duitse jeugd ging gepaard met een verbod van de confessionele en de 'bündische' jeugdbewegingen. Toch bleven er nog enkele van deze laatste actief in de illegaliteit. In de geest van de *'Wandervogelbewegung'* spraken ze tot de verbeelding van naar vrijheid en ongedwongenheid snakkende jongens en meisjes. De

strakke organisatie en de drill van de HJ stootten hen af. Daarnaast waren er nog de *Edelweißpiraten*, grootstedelijke jongeren uit het Rijnland-Westfaalse industriegebied, en de 'Meuten' uit Leipzig. Die durfden ook al eens leden van de HJ te provoceren of in elkaar te slaan. De Swingjugend omvatte dan weer jonge mensen uit het stedelijk-burgerlijke milieu van Hamburg dat als zakencentrum van oudsher op de Angelsaksische wereld gericht was. Ze kleedden zich heel elegant op zijn Engels, met geruite jackets en een regenscherm over de arm, en ze luisterden naar 'undeutsche' muziek zoals jazz en swing.

Voor het nationaalsocialistische regime vormde het pure bestaan van zulke 'wilde groepen' een uitdaging. De HJ eiste immers het monopolie op de levenswijze van de Duitse jeugd voor zich op. Heinrich Himmler, 'Reichsführer SS' en hoofd van de politie, zocht altijd naar nog strengere gevangenisstraffen om die 'oproerkrakers' te beteugelen. Daarnaast waren er nog jonge mensen die vanuit een christelijke of communistische inspiratie daden van verzet pleegden en die met het leven bekochten. Het beeld van de jeugd in het Derde Rijk was dus niet zo uniform – letterlijk ook – als vaak gedacht. Al waren bijna alle jonge mensen lid van de HJ, gistte het ook daar, al dan niet onderhuids. Ze leefden nu eenmaal in ideologisch stormachtige tijden.

Dirk Rochtus | voorzitter van het ADVN